УДК 341. 24: 341.1 (4)

DOI 10.37566/2707-6849-2020-4(33)-2

Юрій ВОЛОШИН, декан факультету міжнародних відносин Національного авіаційного університету, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України
ORCID: 0000-0002-6665-5005

Наталія МУШАК, професор кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства факультету міжнародних відносин Національного авіаційного університету, доктор юридичних наук, доцент
ORCID: 0000-0001-6310-2272

ВПЛИВ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ НА РЕАЛІЗАЦІЮ ПРИНЦИПУ ҐЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Досягнення ґендерної рівності в усіх сферах життєдіяльності суспільства є однією з основних умов розв'язання соціальних та економічних проблем. Утвердження ґендерної рівності представляє собою процес масштабної культурної трансформації, що змінює функціонування традиційних суспільств, сприяючи водночас розвитку демократичних інститутів.

Важливе значення питань забезпечення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків для України зумовлене тим, що наша держава є учасницею всіх основних міжнародних та європейських регіональних угод у сфері прав людини. Це пов'язано як із загальним зобов'язанням України сприяти повазі до прав людини й основних свобод та їх дотриманню, так і з тим, що для України вагоме значення має її участь у європейських інтеграційних процесах, що є на

сьогодні одним з основних зовнішньополітичних пріоритетів і стратегічних цілей нашої держави.

Саме тому гендерна політика України, зважаючи на її міжнародні зобов'язання та євроінтеграційні прагнення, вимагає проведення детального аналізу. Адже утвердження цінності гендерної рівності має бути забезпечене як у суспільстві загалом, так і у різних його інституціях зокрема. Це насамперед недопущення гендерної дискримінації, забезпечення рівної участі жінок і чоловіків в ухваленні суспільно важливих рішень, забезпечення рівних можливостей для жінок і чоловіків щодо поєднання професійних і сімейних обов'язків, унеможливлення проявів гендерного насильства тощо.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано розв'язання проблеми. Доктринальні дослідження у сфері гендерної рівності та реалізації гендерної політики в Україні проведені багатьма вітчизняними науковцями. До них належать: А. Алексєєнко, О. Батанов, С. Білосорочка, Н. Богданова, О. Бутенко, О. Вороніна, Л. Воронько, В. Галан, Л. Гонюкова, Н. Грицяк, Л. Гусякова, Г. Даудова, С. Євченко, І. Жеребкіна, Т. Ісаєва, М. Канавець, В. Корженко, В. Костик, А. Кукуля, І. Лазар, О. Левченко, Ю. Лихач, Т. Мельник, О. Остапчук, О. Руденко, В. Рум'янцева, Г. Спіцина, І. Суслова, О. Уварова, Т. Фулей та ін.

Мета статті полягає у дослідженні впливу практики Європейського суду з прав людини на становлення та реалізацію принципу гендерної рівності в Україні.

Виклад основного матеріалу з обґрунтуванням отриманих результатів. Забезпечення досягнення гендерної рівності, окрім захисту прав людини, підтримки демократії та дотримання принципу верховенства права, є одним із ключових завдань як універсального (ООН), так і регіонального (Рада Європи, ЄС) рівнів.

На наш погляд, успіхи у реалізації зазначених завдань полягають у тому, що співпраця в рамках певного регіону, наприклад – Європейського, порівняно з універсальною співпрацею, ефективніше забезпечує основні права та свободи людини, оскільки на регіональному рівні у конвенціях і відповідних органах беруть участь держави з близькими історичними, релігійними і культурними традиціями, а також приблизно однаковим рівнем політичного та економічного розвитку.

Сьогодні Раду Європи (далі – РЄ) більшість юристів-міжнародників характеризує як найбільш авторитетну, найдавнішу, а також представницьку регіональну структуру у сфері захисту прав людини, особливо в контексті забезпечення рівних прав і можливостей чоловіків та жінок. А колишній голова Європейського суду з прав людини Ролв Рисдал зазначав, що «в наш час неможливо створити європейську систему захисту прав людини більш ефективну, ніж та, яку було створено ... у Страсбурзі» [1, с. 342].

Раду Європи називають також класичною міжнародною організацією політичного характеру, що дає підстави стверджувати, що її члени мають спільний досвід політичної співпраці [2, с. 13]. І це не випадково. Адже, як жодна інша організація, РЄ має можливість враховувати більшість особливостей регіону, у тому числі і

європейське традиційне ставлення до проблеми прав людини. Характерним є те, що дотримання цієї традиції закріплене у Статуті Ради Європи, де зазначається, що «кожний член Ради Європи визнає принцип верховенства закону та принцип, згідно з яким будь-яка особа, що перебуває під її юрисдикцією, має користуватися правами людини та основними свободами» [3, с. 709]. Серйозні порушення прав людини та основоположних свобод можуть бути підставою для призупинення членства в Раді Європи або навіть виключення з її складу.

Відповідно до ст. 1 Статуту РЄ головною метою цієї міжнародної організації є «досягнення більшого єднання між її членами для збереження та втілення в життя ідеалів і принципів, які є їхнім спільним надбанням, а також сприяння їх економічному та соціальному прогресу» [3, с. 350]. Окрім зазначеної мети, у статутних документах Ради Європи зафіксовані такі її основні завдання: захист і зміцнення плюралістичної демократії та прав людини, сприяння усвідомленню й розвитку європейської культурної самобутності; пошук спільних шляхів вирішення соціальних проблем (зокрема, таких як забезпечення гендерної рівності, захист національних меншин, боротьба з ксенофобією, релігійною, расовою, етнічною нетерпимістю, захист навколишнього середовища тощо); надання допомоги країнам Центральної та Східної Європи у проведенні й активізації політичних, законодавчих та конституційних реформ; широка політична та правова діяльність; уніфікація європейського законодавства; прийняття конвенцій, що мають зобов'язальний характер для держав, які входять до Ради Європи.

Водночас слід зазначити, що за понад 70-річний період функціонування РЄ сформувалася її правова система, в основу якої закладено загальноєвропейські закономірності розвитку єдиної Європи. Зокрема, при визначенні змісту права Ради Європи як особливої правової інституції більшість українських науковців часто зводять його лише до сукупності норм. Зокрема, на думку В. Мармазова та І. Піляєва, право Ради Європи – це сукупність принципів і норм, що містяться в європейських конвенціях і регулюють, відповідно, відносини між державами – учасниками цих конвенцій [4, с. 126].

Ми вважаємо, що зводити правову систему Ради Європи виключно до сукупності принципів і норм не зовсім правильно. Адже поряд з юридичними нормами як зобов'язального, так і рекомендаційного характеру не можна не брати до уваги і діяльності правових інститутів РЄ у сфері захисту прав людини, передовсім юридичної практики Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ, Суд).

До того ж ключовим для розуміння права Ради Європи й гармонізації на його основі внутрішнього законодавства держав-членів є поняття «стандартів» РЄ. «Стандарти» як основа для відповідних змін права держав – членів Ради Європи не можуть зводитися лише до норм її конвенцій. Їх зміст встановлюється лише шляхом комплексного аналізу конвенцій, практики Європейського суду з прав людини, рекомендацій Комітету Міністрів та резолюцій Парламентської Асамблеї Ради Європи (далі – ПАРЕ). Тому більш доречним видається виокремити це визначення

як сукупність норм і принципів, що містяться в конвенціях Ради Європи, рішеннях ЄСПЛ, рекомендаціях Комітету Міністрів та резолюціях ПАРЕ.

Одним із найбільш ефективних інструментів захисту прав людини в рамках Ради Європи є Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (далі – Конвенція, ЄКПЛ) в сукупності з доповненнями, внесеними 16 протоколами, яку було створено в середині минулого століття як багатосторонній міжнародний договір про колективний захист прав людини [5]. Відтоді ЄКПЛ стала фундаментом усього комплексу міжнародно-правового регулювання в галузі прав людини, її законних інтересів і потреб, відправною точкою на шляху цивілізованих європейських держав до втілення в життя загальнолюдських цінностей [6, с. 145].

Що стосується питань, пов'язаних із заборною дискримінації у межах Ради Європи, то слід зазначити, що ЄКПЛ регулює ці проблеми. Зокрема, відповідно до ст.14 ЄКПЛ користування правами та свободами, визнаними в Конвенції, має бути забезпечене без дискримінації за будь-якою ознакою – статі, раси, кольору шкіри, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, належності до національних меншин, майнового стану, народження або за іншою ознакою [5].

Шляхом колективного застосування загальної заборони дискримінації за допомогою Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод держави – члени Ради Європи 4 листопада 2000 р. ухвалили Протокол № 12 до ЄКПЛ, який Україна ратифікувала Законом України 2006 року [7]. Держави – учасниці Ради Європи підтвердили основоположний принцип, відповідно до якого всі особи є рівними перед законом і мають право на рівний захист за законом. Разом з цим, було встановлено, що принцип недискримінації не стоїть на заваді державам-учасникам РЄ уживати заходів для сприяння повній та реальній рівності, якщо ці заходи є об'єктивно й обґрунтовано виправданими.

Загальну заборону дискримінації визначено також у ст. 1 Протоколу № 12. Зокрема, здійснення будь-якого передбаченого законом права забезпечується без дискримінації за будь-якою ознакою, наприклад, за ознакою статі, раси, кольору шкіри, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, належності до національної меншини, майнового стану, народження або за іншою ознакою.

Положення ЄКПЛ та Протоколу № 12 у площині заборони дискримінації та забезпечення гендерної рівності суттєво були доповнені одним із сучасних документів – Стратегією гендерної рівності Ради Європи, ухваленою на період 2018–2023 років [8]. Концептуальними засадами цього документа є захист прав людини, підтримка демократії та забезпечення принципу верховенства права.

Стратегія розрахована на шість років і передбачає досягнення основних шести цілей. Це, зокрема, боротьба з гендерними стереотипами та гендерною дискримінацією; запобігання та боротьба з насильством щодо жінок; гарантування рівного доступу жінок до правосуддя; забезпечення рівної участі жінок і чоловіків

у прийнятті політичних та громадських рішень; реалізація стратегії досягнення гендерної рівності в політиці та усіх заходах; захист прав мігранток, біженок, жінок і дівчат, які шукають притулку.

Аналізуючи зазначений документ, убачається, що вищезазначені цілі не є лише абстрактними завданнями, а становлять чіткі та визначені плани з конкретними термінами їхньої реалізації. У свою чергу, вони спрямовані на досягнення ефективної реалізації гендерної рівності, розширення можливостей жінок і чоловіків у державах-членах Ради Європи, протидію гендерним стереотипам, насильству щодо жінок тощо. Разом із цим у документі в котрий раз підтверджується рішучість РЄ сприяти вирішенню поточних проблем та усуненню перешкод на шляху до досягнення гендерної рівності, як на рівні держав-учасниць Ради Європи, так і всередині міжнародної організації.

Важливе значення у становленні та розвитку принципу гендерної рівності у Європі відіграє, безумовно, практика Європейського суду з прав людини. На сьогодні юристи-міжнародники виділяють ЄСПЛ, поряд із Міжнародним судом у Гаазі, Судом ЄС у Люксембурзі, як один із трьох головних судів міжнародного рівня [9]. Адже саме ЄСПЛ має в населення європейських країн велику популярність і простими людьми найчастіше сприймається як протипага бюрократизму та продажності, що зустрічаються в національних інститутах. У ньому вбачають надію на відновлення справедливості, якої не вдалося досягти у себе вдома.

Зокрема, ЄСПЛ виніс своє рішення щодо дискримінації за ознакою статі у справі «Абдулазіз, Кабалес і Балкандалі проти Великої Британії» (1985) [10]. ЄСПЛ зазначив, що рівність статей є однією з основних цілей держав – членів Ради Європи, і мають існувати вагомі причини щодо їх розрізнення, які б були сумісними з положеннями ЄКПЛ. Таким чином, ЄСПЛ застосував підхід «однаковості» до рівності статей [11] і відзначив здійснення суворого моніторингу щодо порушення принципу гендерної рівності [12, с. 842].

У подальших своїх рішеннях ЄСПЛ керувався таким же підходом щодо становлення гендерної рівності як основної мети діяльності як самої міжнародної організації, так і її держав-учасниць. Так, у рішенні, ухваленому Великою Палатою ЄСПЛ від 22 березня 2012 року у справі «Костянтин Маркін проти Росії», було відзначено, що мають існувати достатньо вагомі підстави та причини, які б пояснювали відмінності у ставленні до осіб різної статі відповідно до положень ЄКПЛ [13, с. 816]. Зокрема, посилення на традиції, загальні припущення або домінуюче соціальне ставлення у певній країні є недостатнім обґрунтуванням для різного поводження з людьми, зважаючи на їх статеву належність. Разом з тим ЄСПЛ у справі «Лейла Сахін проти Туреччини» (2005) проголосив гендерну рівність одним із ключових принципів Конвенції [14].

На наш погляд, практика ЄСПЛ у питаннях, що стосуються забезпечення гендерної рівності, постійно розвивається, розширюючи тим самим правові рамки регулювання цього питання. У цьому контексті ключовим є рішення ЄСПЛ

в нещодавній справі «Рана проти Угорщини», де ЄСПЛ уперше підтвердив, що транс-біженці користуються таким же рівнем належного захисту відповідно до Конвенції з прав людини, як і всі інші громадяни європейських держав [15].

Зокрема, ЄСПЛ постановив, що Угорщина порушила свій обов'язок захищати право на приватне життя відповідно до ст. 8 Конвенції, відхиливши заяву іранського транс-гендерного біженця Рана про можливість зміни його імені та статі в офіційних документах [15].

Рішення ЄСПЛ у цій справі, на наш погляд, є ще більш значущим і доленосним у сфері забезпечення гендерної рівності, оскільки воно було ухвалене два місяці після того, як парламент Угорщини схвалив законопроект, замінивши «стать» у цивільному реєстрі на «стать, встановлена при народженні», що фактично на правовій основі забороняє зміну статі в країні.

Ще у 2017 році, коли справа була надіслана на розгляд до ЄСПЛ, в Угорщині була передбачена можливість зміни документів у зв'язку зі зміною статі на підставі неформальної практики. Однак прохання заявника офіційно змінити своє ім'я та стать було відхилене через те, що в громадянина Ірану не було угорського свідоцтва про народження.

Конституційний суд Угорщини та Європейський суд з прав людини зазначили, що існує законодавча прогалина, яка виключає доступ усіх осіб неугорського походження, які законно проживають на території Угорщини, до процедур незалежно від їхніх обставин, і що ця прогалина «непропорційно обмежила їх право на людську гідність».

ЄСПЛ також звернув увагу на те, що національна влада Угорщини не змогла розглянути той факт, що заявник отримав статус біженця з огляду на його переслідування на підставі його гендерної ідентичності в Ірані.

Важливо зазначити, що ЄСПЛ не тільки відкликав позитивне зобов'язання держави відповідно до ст. 8 ЄКПЛ забезпечити право на повагу до приватного життя, забезпечивши процедуру, що дозволяє мати свою гендерну ідентичність юридично визнаною. ЄСПЛ також уточнив, що таке зобов'язання поширюється на всіх негромадян Угорщини, які легально проживають на території країни.

На наш погляд, це рішення ЄСПЛ є важливим з огляду на підтвердження європейських цінностей і принципів органами Ради Європи. Крім того, саме у цій справі ЄСПЛ вперше підтвердив право біженців на юридичне визнання статі. Суттєвим аспектом є те, що ЄСПЛ також відзначив зобов'язання держав застосовувати відповідну процедуру, що дозволяє визнання гендерної ідентичності та зміни імені для транс-осіб в цілому.

Практика ЄСПЛ також свідчить про існування основної проблеми гендерної нерівності. Йдеться передусім про поширення гендерного насильства у державах – учасниках Ради Європи, що трактується як порушення прав людини та як основна перешкода до гендерної рівності. Наразі, на жаль, насильство над жінками залишається найбільш виразним прикладом нерівних владних відносин між жінками та чоловіками.

У цьому контексті слід вказати на перше рішення, ухвалене Європейським судом з прав людини щодо домашнього насильства у вересні 2020 року у справі «Левчук проти України» (*Levchuk v. Ukraine*, Application no. 17496/19) [16]. Суть справи полягала в наступному. Сімейству Левчуків після народження трійні Рівненська міська рада надала соціальне житло. Чоловік заявниці зловживав алкоголем, погрожував та спричиняв фізичне насильство щодо неї. Громадянка Левчук неодноразово зверталася до органів влади, поліції, соціальних служб, проте її звернення або залишалися без реагування, або представники влади обмежувалися усними попередженнями та превентивними бесідами щодо кривдника. Після розлучення опіка над усіма дітьми була передана заявниці. Однак заявниця продовжувала проживати з колишнім чоловіком разом в одній квартирі. Батько нехтував своїми батьківськими обов'язками, не здійснював жодної фінансової участі у вихованні дітей, продовжував погано поводитись з матір'ю своїх дочок, вони часто бачили його у стані алкогольного сп'яніння і боялися його непередбачуваної та агресивної поведінки. У 2016 році заявниця Левчук подала позов до суду про виселення колишнього чоловіка з помешкання, стверджуючи, що спільне проживання в квартирі є несумісним із нормальним життям.

Судове провадження в національній правовій системі тривало понад два роки на трьох рівнях юрисдикції. Міський суд задовольнив позов заявниці; апеляційний суд зазначив, що за даних обставин немає підстав застосування такого крайнього заходу, як виселення, хоча зауважив на необхідності попередити кривдника про те, що йому необхідно змінити своє ставлення до правил сумісного проживання з членами сім'ї після розлучення; Верховний Суд підтримав висновки апеляційної інстанції.

У рішенні «*Levchuk v. Ukraine*» ЄСПЛ зробив посилання на рішення «*Volodina v. Russia*», no. 41261/17 від 9 липня 2019 року [17], зазначивши, що у ньому можна знайти короткий зміст відповідних міжнародних матеріалів. У справі «*Volodina v. Russia*» суд спирався на універсально застосовні стандарти у сфері протидії насильству щодо жінок, зокрема, Конвенцію про ліквідацію дискримінації щодо жінок (CEDAW) 1979 року, звіти Спеціальних доповідачів ООН, Рекомендацію Комітету Міністрів Ради Європи від 30 квітня 2002 року «Про захист жінок від насильства», Стамбульську конвенцію 2011 року.

Також ЄСПЛ навів дані дослідження ОБСЄ щодо насильства проти жінок, згідно з яким більше чверті жінок (26%) в Україні переживали фізичне та/або сексуальне насильство від нинішнього або колишнього партнера. Дві третини жінок (65%) зазнавали психологічного насильства з боку інтимних партнерів. Це перевищує середній показник гендерно зумовленого насильства по ЄС на 43% і є вищим, ніж у будь-якій країні ЄС. Проте лише 7% жінок, які пережили насильство від нинішнього партнера, і 12% тих, хто пережив насильство від попереднього партнера, повідомляли про свій досвід у поліцію [18].

Європейський суд з прав людини у своєму рішенні дійшов висновку, що Україною порушено позитивні зобов'язання захисту прав людини на повагу до приватного життя, тобто порушено ст. 8 ЄКПЛ. У цьому рішенні ЄСПЛ зауважив, що, відхиляючи позов жінки про виселення колишнього чоловіка, національні суди продемонстрували нездатність провести всебічний аналіз ситуації й оцінити ризик майбутнього психологічного та фізичного насильства щодо заявниці та дітей, а тривалість судового провадження наражала їх на ризик подальшого насильства [16]. ЄСПЛ констатував, що така відповідь судів на позов заявниці про виселення її колишнього чоловіка не відповідає позитивному зобов'язанню держави забезпечити ефективний захист заявниці від домашнього насильства.

Висновки з дослідження і перспективи подальшого наукового пошуку. Ми вважаємо, що рішення ЄСПЛ має важливе значення з огляду на проблему домашнього насильства на рівні держави. У зв'язку з цим Україна має приділити значну увагу дотриманню взятих на себе міжнародних зобов'язань у сфері захисту та забезпечення прав людини, зокрема, щодо забезпечення гендерної рівності, у національному законодавстві та судовій практиці.

Звичайно, не можна не вказати на доволі успішний процес ратифікації основних міжнародних конвенцій у сфері гендерної рівності. Йдеться, зокрема, про Загальну декларацію прав людини 1948 року, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 року [19], Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 року [20], Міжнародну конвенцію про ліквідацію всіх форм расової дискримінації 1965 року, Конвенцію ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 року [21, с. 521], Конвенцію проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання 1984 року, Конвенцію про права дитини 1989 року, Конвенцію про права осіб з інвалідністю 2006 року та ін.

Також на національному рівні існує комплексний правовий механізм забезпечення гендерної рівності, представлений низкою документів. Це, зокрема: Конституція України 1996 року [22], Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» 2005 року [23], Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» 2012 року [24], Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» 2017 року [25], Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [26], Указ Президента України від 25 серпня 2015 року № 501/2015 «Про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини» [27] та Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» [28].

Але при цьому, на жаль, не можна залишити поза увагою наведені останні дані Програми розвитку ООН, опубліковані у 2019 році, згідно з якими Україна за індексом гендерної нерівності займає 60-е місце у світовому рейтингу [29]. Такі дані,

на наше переконання, є сигнальним вогником і свідчать про системні проблеми у сфері захисту прав і свобод людини, у тому числі щодо забезпечення рівних прав та можливостей для жінок і чоловіків в Україні, що потребують більш прискіпливої уваги насамперед на державному рівні.

Перелік використаних джерел

1. Rolv Ryssdal. *Protecting human rights: the European perspective: studies in memory of Rolv Ryssdal*, 2000. 1587 p.
2. Ушакова Т. Е. К вопросу о многоуровневой интеграции в эволюции Европейского Союза. *Белорусский журнал международного права и международных отношений*. 2001. № 1. С. 24–31.
3. Збірка договорів Ради Європи (Українська версія) / за ред. Є. М. Вишневецького. Київ: Парламентське вид-во, 2000. 654 с.
4. Мармазов В. Є., Піляєв І. С. Рада Європи: політико-правовий механізм інтеграції. Київ: Видавничий Дім «Юридична книга», 2000. 472 с.
5. *The Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms*, 4 November 1950. URL: https://www.echr.coe.int/documents/convention_eng.pdf
6. Рум'янцева В. Звернення громадян України до Європейського суду з прав людини: огляд стану. *Право України*. 2004. № 3. С. 145–146.
7. Про ратифікацію Протоколів № 12 та № 14 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: Закон України від 09.02.2006 № 3435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2006. № 27. Ст. 229. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3435-15#Text> (дата звернення 27.12.2020)
8. *Council of Europe Gender Equality Strategy 2018–2023*. URL: <https://www.coe.int/en/web/genderequality/gender-equality-strategy>
9. Sidiropoulou, Katerina. *Gender Identity Minorities and workplace legislation in Europe*. GLO Discussion Paper Series. 2019. URL: <https://ideas.repec.org/p/zbw/glodps/410.html>
10. Abdulaziz, Cabales, and Balkandali v UK (Application nos. 9214/80; 9473/81; 9474/81). URL: https://www.law.cornell.edu/women-and-justice/resource/case_of_abdulaziz_cabales_and_balkandali_v_the_united_kingdom
11. Fredman, Sandra. *Gender Equality and the European Convention on Human Rights*, 2019. URL: https://link.springer.com/referenceworkentry/10.1007%2F978-981-10-8905-3_9
12. Radacic Ivana. *Gender Equality Jurisprudence of the European Court of Human Rights*. *The European Journal of International Law*. 2008. Vol. 19. no. 4. P. 841–857.
13. *Case of Konstantin Markin v. Russia*, Application No. 30078/06, Grand Chamber, Judgment, 22 March 2012. *The Global Community. Yearbook of International Law and*

Jurisprudence. 2013 (Volume II) (ISSN: 15359468), Oceana (Oxford University Press). New York, 2014. P. 815–818.

14. *Leyla Sahin v. Turkey* 44774/98 Judgment 10.11.2005 [GC]. URL: <https://www.womenslinkworldwide.org/files/2921/gjo-echr-leyla-sahin-v-turkey-pdf.pdf>

15. *Case of Rana v. Hungary* (Application no. 40888/17), Council of Europe: European Court of Human Rights, 16 July 2020. URL: <https://www.refworld.org/cases,ECHR,5f11a1f90.html>

16. *Case of European Court of Human Rights*, July 09, 2020 (case *Levchuk v. Ukraine*). URL: <https://www.cde.ual.es/ficha/case-of-levchuk-v-ukraine-application-no-17496-19/>

17. *Case of European Court of Human Rights*, July 09, 2019 (case *Volodina v. Russia*). URL: <https://blogs.lse.ac.uk/vaw/landmark-cases/a-z-of-cases/volodina-v-russia-2019/>

18. Харитонова О. Суд і гендер: ЄСПЛ виніс перше рішення проти України щодо домашнього насильства. 2020. URL: <https://50vidsoktiv.org.ua/sud-i-gender-yespl-vynis-pershe-rishennya-proty-ukrayiny-shhodo-domashnogo-nasylstva/>

19. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text

20. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text

21. Конвенция о ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин 1979 г. Права человека: международно-правовые док. и практика их применения: в 4 т. / сост. Е. В. Кузнецова. Минск: Амалфея, 2009. Т. 2. 824 с.

22. Конституція України від 28 червня 1996 року. Ред. від 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 27.12.2020)

23. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 8 вересня 2005 року № 2866-IV. Ред. від 07.01.2018. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text (дата звернення: 27.12.2020)

24. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні: Закон України від 6 вересня 2012 року № 5207-VI. Ред. від 30.05.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text> (дата звернення: 27.12.2020)

25. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами: Закон України від 6 грудня 2017 року № 2227-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2227-19#Text> (дата звернення: 27.12.2020)

26. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07 грудня 2017 року № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (дата звернення 27.12.2020)

27. Про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини: Указ Президента України від 25 серпня 2015 року № 501/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/501/2015#Text> (дата звернення 27.12.2020)

28. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України 30 вересня 2019 року № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (дата звернення 27.12.2020)

29. The 2019 Human Development Report, United Nations Development Programme. URL: <http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr2019.pdf>

References

1. Rolv Ryssdal. *Protecting human rights: the European perspective: studies in memory of Rolv Ryssdal*, 2000. 1587 p. [engl.]
2. Ushakova T. E. *K voprosu o mnohourovnevnoi yntehratsyy v evoliutsyy Evropeiskoho Soiuzu. Belorusskiy zhurnal mezhdunarodnogo prava y mezhdunarodnykh otnosheniy*. 2001. № 1. pp. 24–31. [russ.]
3. *Zbirka dohovoriv Rady Yevropy (Ukrainska versia) / pid red. Ye. M. Vyshnevskoho*. Kyiv: Parlamentske vyd-vo, 2000. 654 p. [ukr.]
4. Marmazov V. Y., Piliaiev I. S. *Rada Yevropy: polityko-pravovyi mekhanizm intehratsii*. Kyiv: Vydavnychiy Dim «Iurydychna knyha», 2000. 472 p. [ukr.]
5. *The Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms*, 4 November 1950. URL: https://www.echr.coe.int/documents/convention_eng.pdf [engl.]
6. Rumiantseva V. *Zvernennia hromadian Ukrainy do Yevropeiskoho sudu z prav liudyny: ohliad stanu. Pravo Ukrainy*. 2004. № 3. P. 145–146. [ukr.]
7. *Pro ratyfikatsiiu Protokoliv № 12 ta № 14 do Konventsii pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod: Zakon Ukrainy vid 09.02.2006 roku № 3435-IV. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2006. № 27. Cm. 229. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3435-15#Text> (data zvernennia: 27.12.2020) [ukr.]
8. *Council of Europe Gender Equality Strategy 2018–2023*. URL: <https://www.coe.int/en/web/genderequality/gender-equality-strategy> [engl.]
9. Sidiropoulou, Katerina. *Gender Identity Minorities and workplace legislation in Europe. GLO Discussion Paper Series*, 2019. URL: <https://ideas.repec.org/p/zbw/glodps/410.html> [engl.]
10. Abdulaziz, Cabales, and Balkandali v UK (Application nos. 9214/80; 9473/81; 9474/81). URL: https://www.law.cornell.edu/women-and-justice/resource/case_of_abdulaziz_cabales_and_balkandali_v_the_united_kingdom [engl.]
11. Sandra Fredman. *Gender Equality and the European Convention on Human Rights*, 2019. URL: https://link.springer.com/referenceworkentry/10.1007%2F978-981-10-8905-3_9 [engl.]
12. Ivana Radacic. *Gender Equality Jurisprudence of the European Court of Human Rights. The European Journal of International Law*. Vol. 19 no. 4 (2008), P. 841–857. [engl.]
13. *Case of Konstantin Markin v. Russia, Application No. 30078/06, Grand Chamber, Judgment, 22 March 2012. The Global Community. Yearbook of International Law and*

Jurisprudence. 2013 (Volume II) (ISSN: 15359468), Oceana (Oxford University Press), New York, 2014, pp. 815–818. [engl.]

14. *Leyla Sahin v. Turkey* 44774/98 Judgment 10.11.2005 [GC]. URL: <https://www.womenslinkworldwide.org/files/2921/gjo-echr-leyla-sahin-v-turkey-pdf.pdf> [engl.]

15. *Case of Rana v. Hungary* (Application no. 40888/17), Council of Europe: European Court of Human Rights, 16 July 2020. URL: [https://www.refworld.org/cases,ECHR,5f11a1f90.html](https://www.refworld.org/cases/ECHR,5f11a1f90.html) [engl.]

16. *Case of European Court of Human Rights*, July 09, 2020 (case *Levchuk v. Ukraine*). URL: <https://www.cde.ual.es/ficha/case-of-levchuk-v-ukraine-application-no-17496-19/> [ukr.]

17. *Case of European Court of Human Rights*, July 09, 2019 (case *Volodina v. Russia*). URL: <https://blogs.lse.ac.uk/vaw/landmark-cases/a-z-of-cases/volodina-v-russia-2019/> [engl.]

18. *Kharytonova O. Sud i hender: ECHR vynis pershe rishennia proty Ukrainy shchodo domashnoho nasylstva*, 2020. URL: <https://50vidsotkiv.org.ua/sud-i-gender-yespl-vynis-pershe-rishennya-proty-ukrayiny-shhodo-domashnogo-nasylstva/> [ukr.]

19. *Mizhnarodnyi pakt pro hromadianski i politychni prava*, 1966 roku. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text [ukr.]

20. *Mizhnarodnyi pakt pro ekonomichni, sotsialni i kulturni prava* 1966 roku. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text [ukr.]

21. *Konventsyya o lykvydatsyy vsekh form dyskryminatsyy v otnoshenyy zhenshchyn* 1979 h. *Prava cheloveka: mezhdunarodno-pravovyye dok. y praktyka ykh prymerenyya: v 4 t. / sost. E.V. Kuznetsova*. Mynsk: Amalfeia, 2009. T. 2. 824 p. [russ.]

22. *Konstytutsiia Ukrainy*, 28 chervnia 1996 r. Red. vid 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (data zvernennia: 27.12.2020) [ukr.]

23. *Pro zabezpechennia rivnykh prav ta mozhlyvostei zhinok i cholovikiv: Zakon Ukrainy vid 8 veresnia 2005 roku № 2866-IV*. Red. vid 07.01.2018. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text (data zvernennia: 27.12.2020) [ukr.]

24. *Pro zasady zapobihannia ta protydii dyskryminatsii v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 6 veresnia 2012 roku № 5207-VI*. Red. vid 30.05.2014.. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text> (data zvernennia: 27.12.2020) [ukr.]

25. *Pro vnesennia zmin do Kryminalnoho ta Kryminalnoho protsesualnoho kodeksiv Ukrainy z metoiu realizatsii polozhen Konventsii Rady Yevropy pro zapobihannia nasylstvu stosovno zhinok i domashnomu nasylstvu ta borotbu z tsymy yavvyshchamy: Zakon Ukrainy vid 6 hrudnia 2017 roku № 2227-VIII*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2227-19#Text> (data zvernennia: 27.12.2020) [ukr.]

26. *Pro zapobihannia ta protydiiu domashnomu nasylstvu: Zakon Ukrainy vid 07 hrudnia 2017 roku № 2229-VIII*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (data zvernennia: 27.12.2020) [ukr.]

27. *Pro zatverdzhennia Natsionalnoi stratehii u sferi prav liudyny: Ukaz Prezidenta Ukrainy vid 25 serpnia 2015 roku № 501/2015.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/501/2015#Text> (data zvernennia: 27.12.2020) [ukr.]

28. *Pro Tsili staloho rozvytku Ukrainy na period do 2030 roku: Ukaz Prezidenta Ukrainy vid 30 veresnia 2019 r. № 722/2019.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (data zvernennia: 27.12.2020) [ukr.]

29. *The 2019 Human Development Report, United Nations Development Programme.* URL: <http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr2019.pdf> [engl.]

ВОЛОШИН Ю., МУШАК Н. Вплив практики Європейського суду з прав людини на реалізацію принципу гендерної рівності в Україні.

У статті аналізується вплив сучасних рішень Європейського суду з прав людини на становлення та реалізацію принципу гендерної рівності в Україні, яка є учасницею всіх основних міжнародних та європейських регіональних угод у сфері прав людини. Зазначено, що це пов'язано як із загальним зобов'язанням України сприяти повазі до прав людини й основоположних свобод та їх дотриманню, так і з тим, що для нашої країни вагоме значення має її участь у європейських інтеграційних процесах. Встановлено, що гендерна рівність передбачає рівні права для жінок і чоловіків, а також їх однакову значущість, можливості, обов'язки та участь у всіх сферах суспільного й приватного життя. Доведено, що новаторська робота Ради Європи у сфері прав людини та гендерної рівності сприяла розробленню комплексної правової основи. Гендерна рівність є одним із пріоритетних напрямів діяльності організації, і Рада Європи продовжує активно вирішувати поточні та нові виклики й усувати бар'єри для досягнення реальної та повної гендерної рівності.

Ключові слова: гендерна рівність, європейські стандарти, правовий механізм, Європейський суд з прав людини, дискримінація, рівні права.

ВОЛОШИН Ю., МУШАК Н. Влияние практики Европейского суда по правам человека на реализацию принципа гендерного равенства в Украине.

В статье анализируется влияние современных судебных решений Европейского суда по правам человека на становление и реализацию принципа гендерного равенства в Украине, являющейся участницей всех основных международных и европейских региональных соглашений в области прав человека. Указано, что это связано как с общим обязательством Украины содействовать уважению прав человека и основных свобод и их соблюдению, так и с тем, что для нашей страны большое значение имеет ее участие в европейских интеграционных процессах. Установлено, что гендерное равенство предполагает равные права для женщин и мужчин, а также их одинаковую значимость, возможности, обязанности и участие во всех сферах общественной и частной жизни. Доказано, что новаторская работа Совета Европы в области прав человека и гендерного равенства способствовала разработке комплексной правовой основы. Гендерное равенство является одним из пріоритетных направлений деятельности организации, и Совет Европы продолжает

активно решать текущие и новые вызовы и устранять барьеры для достижения реального и полного гендерного равенства.

Ключевые слова: гендерное равенство, европейские стандарты, правовой механизм, Европейский суд по правам человека, дискриминация, равные права.

VOLOSHYN YU., MUSHAK N. Influence of the European Court of Human Rights Practice on the Implementation of the Principle of Gender Equality in Ukraine.

The article analyses the modern court decisions of the European Court of Human Rights on the formation and implementation of the principle of gender equality in Ukraine. The research defines that the importance of ensuring equal rights and opportunities for women and men for Ukraine was because Ukraine is a member of all major international and European regional agreements in the field of human rights. The authors state that this is due both to Ukraine's general commitments to promoting respect for human rights and fundamental freedoms and their adherence, as well as the fact that its participation in European integration processes is important for Ukraine. The research stipulates that gender equality provides equal rights for women and men, as well as their same significance, opportunities, responsibilities and participation in all spheres of public and private life. The authors prove that the pioneering work of the Council of Europe in the field of human rights and gender equality contributed to the development of a comprehensive legal framework. Gender equality is one of the organization's priority areas of activity, and the Council of Europe continues to actively address current and emerging challenges and address barriers to achieving real and complete gender equality.

The research investigates the provisions of the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and Protocol No 12 in terms of prohibition of discrimination and ensuring gender equality. It also determines that the conceptual principles of these documents are the protection of human rights, support for democracy and ensuring the principle of the rule of law. The article states that, in particular, the modern legal instrument in the field of gender equality is the Council of Europe's Gender Equality Strategy 2018–2023. The document provides for the achievement of the main six goals. These include combating gender stereotypes and gender discrimination; preventing and combating violence against women; ensuring equal access of women to justice; ensuring equal participation of women and men in political and public decision-making; implementation of the strategy for achieving gender equality in politics and all activities; protection of the rights of migrants, refugees, women and girls seeking asylum.

The authors prove that the establishment of the European value of gender equality should be ensured both in society as a whole and in its various institutions, in particular. This is primarily to prevent gender discrimination, ensure equal participation of women and men in making socially important decisions, ensuring equal opportunities for women and men to combine professional and family responsibilities, prevent gender violence, etc.

Key words: Gender Equality, European Standards, Legal Mechanism, European Court of Human Rights, Discrimination, Equal Rights.